

פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה

منتدى محاضري القانون من أجل الديمقراطية

The Israeli Law Professors' Forum for Democracy

נייר עמדה מס' 59 : הסכנות בהקלות על קבלת רישיון נשיאת כלי ירייה

הופץ ביום 12.4.2024*¹

תקציר

הפורום מתריע על סכנות שבמדיניות קבלת היתרים לנשיאת נשק אותה מאמצת מדינת ישראל כפי שבאות לידי ביטוי בנוסח התקנות המקלות את התנאים לקבלת רישיון לנשיאת כלי ירייה פרטי, שאושרו על-ידי הועדה לביטחון לאומי בכנסת באוקטובר 2023. הנייר מראה כי ההסדר החדש פוגע בשלטון החוק ומסכן את החיים והבטחון האישי של האוכלוסייה בישראל.

חשוב לציין כי גם לפני אוקטובר 2023, תחום רישוי להחזקת כלי ירייה סבל מהעדר שקיפות ומכשלים משמעותיים בבדיקת מסוכנות מבקשי הרישיונות והיעדר פיקוח מצד המדינה על הנשק שנמצא בידי הציבור. ההקלה נרחבת בתנאי קבלת רישיון נשק והאצת התהליך במסגרת קמפיין ישראל מתחמשת העמיקו את הכשלים הללו ויצרו בעיות משילות חדשות.

חלוקה נרחבת ולא מבוקרת של כלי נשק לאזרחים מעלה את הסיכון לשימוש בלתי כשיר בנשק, ולשימוש בלתי לגיטימי בנשק, במצבים בהם הפרט כושל בהערכת הסיכון או בחוקיות האיום, כמו גם לזליגה של נשקים לשימוש פלילי. יתרה מכך, הימצאות נרחבת של נשק באוכלוסייה עומדת במתח עם מחויבויותיה של המדינה תחת עקרון שלטון החוק, במובן זה שהמדינה – המוגבלת באמצעות החוק – היא זו שאוחזת בלגיטימציה הבלעדית להפעיל סמכויות כוחניות כלפי יחידים. העברה גוברת של האחריות להגנה עצמית לאזרחים מבטאת נסיגה של המדינה ממחויבותה לשמור על שלום האזרחים. ההקלות והצגת המדיניות המקלה כפעילות אישית של השר לביטחון לאומי איתמר בן-גביר תואמים את המאפיינים של ממשל פופוליסטי אוטוריטרי: התייחסות

¹ אנחנו, חברות וחברים בפורום מרצות ומרצים למען הדמוקרטיה, בעלי עמדות אקדמיות שונות לגבי פרטי הרפורמות השונות שהציעה הממשלה ה-37 לשינוי שיטת המשטר בישראל. לפיכך, ניירות העמדה או חומרים מקצועיים אחרים המופקים על ידנו משקפים את העמדה הרווחת בקרב החברים, גם אם אינם על דעת כולם. עם זאת, אנו מאוחדים בדעה כי יש במכלול ההצעות של הממשלה – שעניינן מתקפה חסרת תקדים בחומרתה על עצמאות השפיטה, היעוץ המשפטי, המשטרה, הצבא, והשידור הציבורי – כדי לפגוע באופן חמור בשלטון החוק ובאופייה הדמוקרטי של ישראל. לפיכך, חברנו לפורום זה כדי להעמיד לרשות הציבור את חוות דעתנו המקצועית בשעה הרת גורל זו. רשימת חברות וחברי הפורום מתפרסמת באתר הפורום, שם גם מופיעים כל ניירות העמדה מטעמנו: <https://lawprofsforum.org>. עקבו אחרינו בטוויטר <https://twitter.com/lawprofsforum>. ליצירת קשר lawprofessorsforum@gmail.com.

למשאבים ציבוריים כמשאבים פרטיים של הפוליטיקאי, ועקיפה של בעלי מומחיות מקצועית ושל ערוצי פעולה רשמיים. המדינה הופכת כלי לשימוש אישי של פוליטיקאים, ללא פיקוח אפקטיבי על ידי הציבור או מנגנוני איזונים ובלמים מוסדיים.

לבסוף, הימצאות נרחבת של נשק באוכלוסייה שוחקת את תחושת הביטחון, הדרושה לחיים אזרחיים ככלל, ולמימוש זכויות דמוקרטיות – כמו הפגנה, מחאה והצבעה בפרט. היא מחמירה במיוחד את תחושת המתח והדריכות עבור נשים ועבור אזרחים ואזרחיות בקבוצות מיעוט, החשופים ממילא ליחס חברתי חשדני ולחשש מאלימות מוגברת. בהקשר הישראלי פגיעה זו עלולה לפעול על ערבים, חרדים ויוצאי אתיופיה.

מבוא

בנייר עמדה זה, אנו מתייחסים לסכנות הנוצרות, כתוצאה מהתקנות המקלות את התנאים לקבלת רישיון לנשיאת כלי ירייה פרטי שאושרו על-ידי ועדת הכנסת לביטחון לאומי באוקטובר 2023 (תקנות כלי היריה (תנאי סף ותבחינים לקבלת רישיון פרטי לכלי ירייה והוראות נוספות), תשפ"ד - 2023). הרחבת התבחינים וצמצום הרגולציה מקלים באופן משמעותי על קבלת רישיון לכלי ירייה על-ידי אזרחים ותושבי קבע.

הרחבת הקריטריונים לרישוי כלי נשק היתה חלק מהמטרות של המשרד לביטחון לאומי בראשות השר בן גביר עוד לפני אירועי השבעה באוקטובר. בחודש יולי 2023 פורסמה טיוטת תקנות, שכללה הרחבת הקריטריונים לקבלת היתר נשיאת נשק פרטי ביחס לאלו שפורסמו עד אז באתר האגף לרישוי כלי ירייה. על אף זמן התגובה המקוצר שהוקצב לתגובות, הועברו 339 הערות ציבור לטיוטת התקנות, חלקן תמכו בהרחבה נוספת של הקריטריונים וחלקן ביקשו לצמצם אותם.² ביום 26 ליולי 2023 פרסם פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה נייר עמדה המתנגד להרחבות שהוצעו בתקנות (להלן: נייר עמדה מס' 55). בנייר העמדה הוצגו שלל נתונים מחקריים המלמדים על חשש כבד מפני עלייה במקרי מוות כתוצאה מירי, פגיעה בנשים במרחבים משפחתיים אינטימיים וזליגה של כלי נשק לידיים של גורמים עברייניים. הפורום קרא למשרד לביטחון לאומי לפעול להרחבת הפיקוח והבקרה על אופן מתן ההיתרים ועל העמידה בתנאי החזקתם, על מנת למנוע תוצאות חברתיות שליליות המתועדות בספרות המקצועית.³

הדיון באישור ההקלות בוועדת לביטחון לאומי נערך רק ביום 15 באוקטובר, 2023, כשבוע לאחר ה"שבת השחורה", ותחת הרושם של הטבח המחריד והתחושה שתוצאותיו היו יכולות להיות קשות בהרבה לולא כלי הנשק שהוחזקו בבתי תושבים ופעילויות כיתות הכוננות החמושות ביישובים. הדיון בוועדה לביטחון לאומי התקיים בהילות. טיוטת התקנות שהונחה על שולחן הוועדה היתה מרחיבה ביחס לטיוטה שפורסמה בחודש יולי, אך נקבעה בה הוראת שעה לשישה חודשים. הדיון נמשך כעשר שעות ובמהלכו החליטו חברי הכנסת שנכחו בוועדה להרחיב את התקנות אף מעבר לטיוטה שהוכנה במשרד לביטחון לאומי, ולבטל את ההסדר של הוראות

² ניתן לעיין בטיטת התקנות ובהערות הציבור באתר החקיקה הממשלתית של משרד המשפטים : <https://www.tazkirim.gov.il/s/moj-7%99searchresults?search=%D7%AA%D7%A7%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%9B%D7%9C%D>

³ לנייר העמדה בעניין הערות לטיוטת תקנות כלי ירייה (תנאי סף ותבחינים לקבלת רישיון לכלי ירייה פרטי והוראות נוספות), מיום 26.7.2023 ראו באתר הפורום https://www.lawprofsforum.org/post/___pp55

השעה. המהלך הוצג על ידי צביקה פוגל, יו"ר הוועדה, וחברי הכנסת שקידמו אותו כמהלך שנועד להבטיח הגנה לאזרחי ישראל.⁴

הרחבת הקריטריונים לקבלת היתר לנשיאת נשק אישי היתה רק אמצעי אחד להגדלת מספר כלי הנשק בישראל. תחת הכותרת "ישראל מתחמשת" והרושם הכבד של אירועי השבת השחורה, פעל המשרד לביטחון לאומי להאצת תהליך מתן ההיתרים, בין היתר באמצעות ביטול ראיון אישי עם מבקש הנשק או הפיכתו לראיון טלפוני. המשרד פעל גם להקמת מאות כיתות כוננות בכל הארץ וחימושן בעשרות אלפי רובים. ככל שחלפו הימים התברר שמרוץ חלוקת הנשק בהובלת השר בן גביר גרר ליקויים קשים במנהל התקין ומתן היתרים שלא כדין, אשר הובילו לפיטורים או התפטרות של ישראל אבישר מתפקיד מנהל האגף לכלי ירייה.⁵ מדיניות המשרד לביטחון לאומי הובילה לעלייה משמעותית בהיקף כלי הנשק במרחב הציבורי ובמיוחד להרחבה ניכרת במספר רישיונות האקדח המחולקים. על פי דיווח בעיתון הארץ, החל מפרוץ המלחמה ניתנו כ-31,000 רישיונות נשק ובמהלך נובמבר 2023 אושרו כ-1,700 רישיונות במוצע ביום.⁶ במקביל לתחושה שהחברה האזרחית בישראל מוצפת בכלי נשק, החלו דיווחים תקשורתיים על שימוש לרעה בכלי הנשק הללו. אל מול מגמה זו התגבשה קואליציה של ארגוני חברה אזרחית מתוך חשש שתפוצת נשק בידיים פרטיות עלולה ליצור סכנה ממשית לחיים ולביטחון הציבור.⁷ ביקורת נוספת כנגד מדיניות חלוקת הנשק היא שעידוד ההתחמשות מאפשר למדינה לסגת ולהתפרק מחובותיה כלפי האזרחים. הליך זה, לצד אופן חלוקת הנשקים באופן בלתי מבוקר, מהווה פגיעה בשלטון החוק ובמנהל התקין.⁸

החלק הראשון של נייר זה מציג את האסדרה של קבלת רישיון לכלי ירייה לפני אוקטובר 2023. הוא סוקר את המסגרת המשפטית והביקורת נגד אופן האסדרה בעשור האחרון. הוא מראה כי גם הליך רישוי נשק אזרחי שקדם להקלות לא היה חף מליקויים חמורים וכי אלו העמיקו בחודשים האחרונים. הפרק השני מתאר את ההוראות להרחבת התבחינים לקבלת רישיון כלי-ירייה שאושרו באוקטובר 2023 והקלו על קבלת נשקים על-ידי אזרחים, כמו גם את אופן הביצוע שלהן. הפרק השלישי מסביר את הסכנות הנוספות שנוצרו עקב ההקלות וחלוקת הנשק מאז אוקטובר 2023, וממליץ על צעדים לתיקון המצב.

1. אסדרת הליך קבלת רישיון נשק עד אוקטובר 2023.

1.1 המסגרת המשפטית

---

⁴ ראו למשל <https://x.com/itamarbengvir/status/1716337048506761683?s=20>

⁵ איציק סבן, בכיר נוסף עוזב: פוטר ראש אגף כלי ירייה במשרד לביטחון לאומי, ישראל היום 4.12.2023; עמיר קורץ, מחדל אישור הנשק על ידי מקורבי בן גביר: ראש האגף לכלי ירייה עוזב את פקידו, כלכליסט, 4.12.2023.

⁶ יעל פרידסון, 236 אלף ביקשו רישיון נשק בחודש האחרון, כמו בכל 20 השנים שקדמו לו, הארץ 15.11.2023.

⁷ ראו למשל <https://www.israelhayom.co.il/news/crime/article/15042802>. לתגובת ארגוני החברה האזרחית ראו את <https://www.pulseem.com/pulseem/PreviewCampaign.aspx?id=0JI0w6bZgndrzsohNhEmJgO9Hwsd3MY2BwXXUuCSm4nfpfbhz7Nu+3+piEHBxEnTmx7Ui92oF/TU=>, <https://adva.org/he/weapon-distribution-violence-against-women/>.

⁸ לפניית ליועצת המשפטית לממשלה ולעתירות התלויות ועומדות בעניין ראו את <https://mqg.org.il/2023/12/04/%d7%94%d7%aa%d7%a0%d7%95%d7%a2%d7%94-%d7%9c%d7%90%d7%99%d7%9b%d7%95%d7%aa-%d7%94%d7%a9%d7%9c%d7%98%d7%95%d7%9f-%d7%91%d7%a4%d7%a0%d7%99%d7%99%d7%94-%d7%9c%d7%99%d7%95%d7%a2%d7%9e%d7%a9-%d7%94%d7%95>, <https://www.ynet.co.il/news/article/b1qyc38a6>, <https://mqg.org.il/%d7%94%d7%9c%d7%99%d7%9b%d7%99%d7%9d-%d7%9e%d7%a9%d7%a4%d7%98%d7%99%d7%99%d7%9d>.

על פי חוק כלי היריה תש"ט-1949, עיסוק בכלי ירייה לרבות החזקה ונשיאה לא ייעשה אלא על פי רישיון.⁹ כלי ירייה מוגדר באופן רחב בחוק, כ-"כלי בעל קנה העשוי לירות כדור, קלע, פגז, פצצה או כיוצא באלה, שבכוחם להמית אדם, וכולל חלק, אביזר ותחמושת של כלי כזה, וכן כלי נשק שסוגל לפלוט חומר הנועד להזיק לאדם, לרבות חלק, אביזר ותחמושת לכלי נשק כאמור ולרבות מכל המכיל או שסוגל להכיל חומר כאמור ולמעט מכל גז מדמיע".¹⁰ עבירה על דרישות החוק ועל התנאים לרישיון מהווה עבירה פלילית.¹¹ על פי החוק, רישיון לנשיאת כלי ירייה ניתן על ידי פקיד רישוי, שנתמנה על ידי השר לביטחון פנים (כיום: השר לביטחון לאומי) לצורך זה.¹² כיום, פקידי הרישוי עובדים באגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון לאומי.¹³

חוק כלי היריה קובע כי השר לביטחון פנים הוא הממונה על ביצוע החוק. החוק מקנה לו סמכויות רחבות ולמעשה מקנה לו יכולת להוביל ולשנות את מדיניות הממשלה בנוגע למתן רישיונות. כך, השר רשאי, לאחר התייעצות עם שר הביטחון, להתקין תקנות בכל ענין הנוגע לביצוע החוק. בנוסף, החוק מסמיך אותו לקבוע, באישור הוועדה לביטחון לאומי של הכנסת, הוראות לגבי תנאי הכשירות וההכשרה הנדרשים ממבקש רישיון, וחובות שיוטלו על בעלי רישיונות, לרבות חובות דיווח לרשויות.¹⁴

עד לשנות התשעים, מדיניות מתן רישיון לכלי ירייה היתה יחסית מתירנית. רק לאחר רצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל אומצה מדיניות של צמצום כלי היריה הנמצאים בידי האזרחים וזאת באמצעות תבחינים שקבעו את העילות שבגינן ניתן להגיש בקשה לרישוי לנשיאת נשק. על פי הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה שמונתה על ידי השר לביטחון פנים בשנת 2018 (להלן: ועדת רונן), "עד מועד השקת מנגנון התבחינים היו בישראל כ-380,000 כלי ירייה שהוחזקו ברישיון בידי האזרחים. לאחר החלת מנגנון התבחינים ולאור מדיניות צמצום הרישיונות, ירדה כמות כלי היריה הללו לכ-122,000 (נכון לדצמבר 2014)."¹⁵ התבחינים והדרישות מבעלי רישיון להחזקת נשק השתנו לאורך השנים. לפעמים השינוי היה בכיוון מגביל, כמו בשנת 2011 כאשר הרישוי הוגבל לכלי ירייה אחד, או בשנת 2013 כאשר בעלי רישיון פרטי חויבו להתקין כספת בביתם.¹⁶ פעמים אחרות שינויי מדיניות הקלו, כמו בשנת 2018 כאשר השר לביטחון פנים גלעד ארדן החליט לצמצם את דרישות הסף ולהרחיב את התבחינים המאפשרים לקבל רישיון כלי ירייה, וזאת בתגובה לגל פיגועים שהתרחשו בשנים 2015-2017.¹⁷

⁹ לפרטים וחריגים ראו חוק כלי היריה תש"ט-1949 ס' 5-2, 6.

¹⁰ חוק כלי היריה תש"ט-1949 ס' 1.

¹¹ חוק כלי היריה תש"ט-1949 ס' 16.

¹² עם זאת, קצין משטרה בכיר, שהמפקח הכללי של המשטרה הסמיך לכך, מוסמך לקבוע כי יש מניעה למתן רישיון מטעמים של

שלום הציבור וביטחונו. חוק כלי היריה תש"ט-1949 ס' 1, 11.

¹³ <https://www.gov.il/he/departments/ministry-of-public-security-firearms/govil-landing-page>

¹⁴ חוק כלי היריה תש"ט-1949 ס' 21.

¹⁵ המשרד לביטחון פנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf עמ' 9-10.

¹⁶ המשרד לביטחון פנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf עמ' 11.

¹⁷ המשרד לביטחון פנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf עמ' 12, 27-30.

בנובמבר 2018 הגישה קואליציית "האקדח על שולחן המטבח", שבה חברה האגודה לזכויות האזרח, עתירה לבג"צ נגד מדיניותו של השר ארדן. בעתירה נטען שהרפורמה התקבלה ללא ביסוס עובדתי, ללא דיון ציבורי או פרלמנטרי הולם, ותוך התעלמות מעובדות ומנתונים שמצדדים בצמצום הנגישות לנשק במרחב הציבורי. העתירה אף תקפה את הנחת היסוד שעליה הושתתה רפורמת ארדן, ולפיה נשק בידיים פרטיות תורם לביטחון הציבור. נוסף על ביטול התבחינים המרחיבים התבקש בית המשפט גם לבטל את הוראת השעה המתירה למאבטחים לשאת את נשק האבטחה מחוץ לשעות העבודה. בחודש פברואר 2021 הוציא בית המשפט צו על תנאי בעניין שניים מהסעדים שהתבקשו בעתירה: עיגון התבחינים (קריטריונים) למתן רישיון לנשק פרטי בחקיקת משנה, וביטול הוראת השעה המתירה למאבטחים לקחת את הנשק שלהם מחוץ למקום ולשעות העבודה.¹⁸

בחודש יולי 2021 הודיעה המדינה כי השר החדש לביטחון פנים דאז, עמר בר-לב, מקבל את עמדת היועץ המשפטי לממשלה, לפיה יש לקבוע תבחינים למתן רישיון נשיאת נשק פרטי בחקיקת משנה. באפריל 2022 ניתן פסק דין שעיגן את התחייבות המדינה לקדם חקיקת משנה של התבחינים לרישוי נשק עד סוף מושב הכנסת. לימים הממשלה התפזרה וטיוטת התבחינים שנוסחה על ידי השר בן גביר הונחה לעיון ותגובת הציבור ביולי 2023.¹⁹

כפי שתוארנו בנייר עמדה מס' 55 של הפורום, בביקורת על רישוי כלי ירייה במשרד לביטחון הפנים שערך מבקר המדינה בשנת 2014 התגלו פערים בין מדיניות הממשלה, באותה עת, לצמצום החזקת כלי ירייה, לבין פעילויות האגף לרישוי כלי ירייה. כמו כן התגלו סתירות בין דרישות החוק לבין נהלי האגף.²⁰ כך למשל, מצא מבקר המדינה כי בשנת 2014 יותר מ-14,000 כלי ירייה היו מוחזקים בידי אזרחים, שלא כדין, ללא רישיון תקף.²¹

1.2 סוגי הרישיון והליך קבלת הרישיון

בישראל קיימים שלושה סוגי רישיונות לנשיאת נשק: רישיון פרטי, המונפק לאדם פרטי;²² רישיון מיוחד (לעיתים קרוי "ארגוני"), המונפק לאדם שאחראי על נושאי נשק נוספים (למשל, עובד בכיר בחברת אבטחה או רכז ביטחון יישובי),²³ והרשאה מוגבלת לנשיאת נשק בתפקיד, המונפקת לאדם הכפוף לבעל רישיון מיוחד ושנושא נשק במסגרת עבודתו או בהתאם למקום מגוריו. החוק קובע רשימה סגורה של ארגונים אשר אחראים בהם יכולים לבקש רישיון מיוחד, לרבות חברות המספקות שירותי אבטחה ושמירה, יישובים, מפעלים ומשרדי ממשלה וכן ארגונים המשתמשים בכלי ירייה, כמו מטווחי ירי ובתי מסחר לכלי ירייה.

קבלת רישיון פרטי לכלי ירייה מותנית בעמידה בדרישות סף וברשימת תבחינים שנקבעה על ידי השר לביטחון לאומי ושאושרה על ידי הוועדה לביטחון לאומי של הכנסת. דרישות הסף למתן רישיון פרטי כוללות דרישות לגבי גיל; מעמד אזרח או תושב קבע ושהייה רציפה במדינה; דרישה לשליטה בסיסית בשפה העברית; עמידה

¹⁸ למידע נוסף על בג"צ 8451/18 האקדח על השולחן נ' השר לביטחון פנים ראו באתר האגודה לזכויות האזרח <https://www.acri.org.il/post/106>.

¹⁹ שם.

²⁰ מבקר המדינה, רישוי כלי ירייה והפיקוח על החזקתם, דוח שנתי 64, התשע"ד-2014, עמ' 360-364.

²¹ שם, עמ' 362.

²² חוק כלי היריה תשי"ט-1949 ס' 5.

²³ חוק כלי היריה תשי"ט-1949 ס' 10-19.

בדרישות הכשרה; והגשת הצהרת בריאות חתומה על ידי רופא. בנוסף לעמידה בכל דרישות הסף, על המבקש רשיון פרטי (או חידושו) לעמוד לכל הפחות בתבחין אחד מבין התבחינים שנקבעו בתקנות.

ניתן לחלק את התבחינים לשלוש קטגוריות מרכזיות של צורך או הכשרה מיוחדים לנשק:

(א) **מקום המגורים או העבודה** של המבקש בהתאם לרשימה של ישובים מוכרזים המקנים זכאות לנשק נעשית על ידי משטרת ישראל. רשימה זו אינה גלויה לציבור;

(ב) **הכשרה קודמת של המבקש** בנשק במהלך שירותו הצבאי או פעילות בכוחות הביטחון ומשטרת ישראל;

(ג) **עיסוק או התנדבות** בהתאם למקצועות שהוכרו לצורך נשיאת נשק (כגון מורה דרך, חקלאי, כבאי או צייד) או עיסוק או התנדבות בגופי ההצלה בהתאם לרשימה המפורטת בתקנות.²⁴

בנוסף לתנאים אלו, כחלק מהליך קבלת הרישיון מועברת למשטרת ישראל בקשה לבדיקת המסוכנות הפלילית של מבקש הרישיון, ולמשרד הבריאות מועברת בקשה לבדיקת מסוכנותו הנפשית. אף שהדברים ברורים לקורא הישראלי, יש מקום לציין שגם תנאי הסף וגם התבחינים הקבועים בתקנות נקבעו באופן שלוקח בחשבון את צרכי ההגנה העצמית של אזרחים ותושבים יהודים. תושבים ערבים, גם אם הם גרים ביישובים סמוכים לגבול או ביישובים עם שיעורי פשיעה אלימה גבוהים ביחס לאזורים יהודים, יתקשו לעמוד בקריטריונים שנקבעו בתקנות.²⁵

בעבר נדרש מבקש רישיון הנשק להתראיין אצל פקיד רישוי.²⁶ ועדת רונן התייחסה בביקורתיות לאופן בו נערך הראיון אשר היה קצר וכללי, ללא הכשרה של המראיינים וללא יכולת לאתר מבקשים עם חשש לאובדנות.²⁷ כמו כן אחוז הנפסלים בשלב זה היה נמוך מאוד.²⁸ לאחר הרחבת התבחינים הומרה הדרישה לראיון פיזי, שאינה מעוגנת בחוק, לראיון טלפוני או בוטלה לחלוטין.

לאחר אישור הבקשה באגף לכלי ירייה ניתן למבקש אישור מותנה, המאפשר לו לרכוש כלי ירייה שירשם בבעלותו ולעבור הכשרה עיונית ומעשית במטווח מורשה. עם העמידה בתנאי ההכשרה מקבל המבקש רישיון מגנטי קבוע לנשיאת כלי הנשק הרשום בבעלותו. בתחילת השנה השנייה לתקופת הרישיון נדרש מחזיק הרישיון לעבור הכשרת רענון.²⁹

²⁴ תקנות כלי היריה (תנאי סף ותבחינים לקבלת רישיון פרטי לכלי ירייה והוראות נוספות), תשפ"ד - 2023

²⁵ יהושע (ג'וש) בריינר, הרשימה המלאה של היישובים הזכאים לנשק חושפת מי מועדף בגבולות, הארץ 18.1.2024.

²⁶ המשרד לביטחון הפנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf, עמ' 48-51.

²⁷ המשרד לביטחון הפנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf, עמ' 52, 58 ו-78.

²⁸ המשרד לביטחון הפנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf, עמ' 52.

²⁹ המשרד לביטחון הפנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf, עמ' 52.

סעיפים 11א ו-11ב לחוק כלי ירייה קובעים כי רופאים, פסיכולוגים, קציני בריאות הנפש ועובדים סוציאליים במערכת הבריאות המטפלים באדם, אשר סבורים כי יש סיכון בהחזקת נשק ע"י אותו אדם, חייבים לדווח על-כך למנהל משרד הבריאות, שרשאי להעביר את המידע לגורמים שונים כולל פקידי הרישוי. באופן דומה, עובד סוציאלי שאינו במערכת הבריאות, המטפל באדם שנודע לו כי האדם מחזיק בכלי ירייה, ולדעתו יש בכך משום סכנה לאותו אדם או לציבור, מחוייב להודיע על כך למנהל משרד העבודה והרווחה, שיעביר את הידיעה לפקיד הרישוי.³⁰ אחת לחודש המשטרה מבצעת בדיקה של כל מחזיקי הנשק הפרטיים ומעבירה למנהל הרישוי מידע חדש אשר עשוי ללמד על מסוכנות מחזיק הנשק לצורך ביטול הרישוי.³¹ בדיקה חודשית דומה מבוצעת גם במשרד הבריאות.³²

עם זאת, דו"ח מבקר המדינה משנת 2014 העיר על אי סדרים וכשלים בבדיקת מסוכנותו של מבקש רישיון נשק, וביניהם חולשות במימשק בין אגף הרישוי מצד אחד, למשטרה ולמשרד הבריאות מצד שני,³³ העדר "מימשק ונוהל המסדיר את העבודה של האגף עם משרד הרווחה",³⁴ ו-"כאוס" בתהליך הטיפול במשרד הרווחה בהודעות מעובד סוציאלי על פי חוק כלי ירייה.³⁵

אדם הרואה עצמו נפגע מההחלטה שלא לתת או לא לחדש לו את הרישיון רשאי להגיש לאגף הרישוי ערר בכתב תוך 45 ימים ממועד קבלתה.³⁶ מלבד פקיעת תוקף הרישיון, רישיון מבוטל עקב הרשעה בעבירת אלימות,³⁷ או בשל עדכון מידע (ממשטרת ישראל, משרד הבריאות או בעל הרישיון עצמו) אשר ממנו עולה כי הוא אינו עומד בתנאים לקבלת רישיון. נכון לשנת 2019, אגף הרישוי מבצע פיקוח שוטף על ארגונים שקיבלו רישיון מיוחד, אך לא על בעלי רישיונות פרטיים.³⁸ זאת, למרות אזהרת מבקר המדינה בשנת 2014 אודות העדר פיקוח על רישיונות פרטיים.³⁹ בנוסף, מבקר המדינה הצביע על ליקויים בפיקוח על רישיונות של ארגונים, וביניהם חידוש רישיונות ללא ביצוע פעולות פיקוח בפועל.⁴⁰

1.3 הנתונים שהיו ידועים ערב ההקלות של אוקטובר 2023

עד לאחרונה, העדר שקיפות ואי מתן תשובות לבקשות לפי חוק חופש המידע, הקשו על קבלת תמונה מלאה על היקף הרישיונות לנשק לפני אוקטובר 2023.⁴¹ בפברואר 2024, מרכז המחקר והמידע של הכנסת פרסם

³⁰ חוק כלי היריה תשי"ט-1949 ס' 11א(2).

³¹ המשרד לביטחון הפנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-
https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf, עמ' 49.

³² שם, עמ' 50.

³³ מבקר המדינה, רישוי כלי ירייה והפיקוח על החזקתם, דוח שנתי 64, התשע"ד-2014, עמ' 374, 382.

³⁴ שם, עמ' 377.

³⁵ שם, עמ' 379.

³⁶ חוק כלי היריה תשי"ט-1949 ס' 12(ג1).

³⁷ חוק כלי היריה תשי"ט-1949 ס' 18א.

³⁸ המשרד לביטחון הפנים דין וחשבון הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (2019)-

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/ronen-firearm-committee-report/he/publications_ronen-firearm-committee-report.pdf, עמ' 63; וראו גם מרכז המחקר והמידע של הכנסת, היבטים ברישוי כלי ירייה פרטי בישראל (2024) עמ' 16
https://fs.knesset.gov.il/25/Committees/25_cs_mmm_4210464.pdf

³⁹ מבקר המדינה, רישוי כלי ירייה והפיקוח על החזקתם, דוח שנתי 64, התשע"ד-2014, עמ' 387-388.

⁴⁰ שם, עמ' 386.

⁴¹ האקדח על שולחן המטבח, [לא נצור, נשק קל במרחב האזרחי, כמה כלים וכמה פיקוח](#); ינואר 2017, עמ' 45.

סקירה של היבטים ברישוי כלי ירייה פרטי, ובה נתונים אלה: ⁴² בין השנים 2017-2020, ניתנו 5,971 רישיונות לנשק פרטי בממוצע בשנה. מאז שנת 2020 חלה עליה, כאשר בשנת 2022 ניתנו 13,530 רישיונות.⁴³ על פי המשרד לביטחון לאומי, בסוף שנת 2022 היו כ- 155,000 בעלי רישיונות פרטי.⁴⁴

חשוב לציין בנוסף כי רשויות המדינה לא עוקבות אחר שימוש לרעה בנשק המוחזק ברישיון ואין רישום מרוכז של הפשיעה בירי, מספר התאבדויות או פגיעות ירי אחרות.⁴⁵ אולם מזה עשור המיזם "האקדח על שולחן המטבח" מתעד ומגנה את האלימות נגד נשים ואזרחים המבוצעת באמצעות נשק המוחזק ברישיון.⁴⁶ לפי בדיקה שערכה ועדת רון, בשנת 2018 ארעו 18 מקרי התאבדות, מתוכם שלושה על ידי מחזיקי נשק פרטי והשאר בשימוש בנשק ארגוני על ידי מאבטחים או בני משפחותיהם. בשנה זו התבצעו שני מקרי רצח בשימוש בנשק על פי רישיון ארגוני והדוח מתאר מקרים נוספים של אלימות נגד נשים.⁴⁷ הדוח מתייחס גם לגניבות של נשקים ומוצא כי בין השנים 2014 ל- 2018 היו כ-240 גניבות בממוצע בכל שנה, רובן מבית המגורים (88%) ורובן נסגרו בעילה של עברייני לא נודע (86%).⁴⁸

2. ההוראות מאוקטובר 2023 המקלות על קבלת רישיון נשיאת כלי ירייה

2.1 השינוי לפי נוסח התקנות.

כאמור, ביום 15 באוקטובר 2023, הוועדה לביטחון לאומי של הכנסת אישרה את ההקלות, שנוסחו על ידי השר בן-גביר, בלי להגביל את השינויים בזמן באמצעות הוראת שעה. טיוטת התקנות שהוגשה להערות הציבור בחודש יולי הרחיבה במידה מסויימת את התבחינים שהיו נהוגים קודם לכן, ואשר היו מפורסמים באתר האגף לרישוי כלי ירייה. אחרי אירועי השבעה באוקטובר ובמהלך הדיונים בוועדה נעשתה הרחבה נוספת של התבחינים שהיו נהוגים קודם לכן. התקנות אשר אושר בוועדה פורסם ביום 18.10.2023⁴⁹ מרחיבות באופן משמעותי את היכולת של אזרחים לקבל רישיון פרטי:

א) התקנות יוצרות תנאי סף מקלים. כך, למשל, התנאי של שהות באופן רציף במדינת ישראל בשלוש השנים, שקדמו להגשת הבקשה, אינו חל במקרים מסויימים על עולים חדשים, כאשר משטרת ישראל אישרה את כשירותו של המבקש.⁵⁰ כמו כן, על פי ההוראות הקודמות, הגיל המינימלי לקבלת רישיון היה 18 שנים לאזרח ישראל או תושב קבע שסיים שירות סדיר, 21 שנים לאזרח ישראל או תושב קבע שסיים שירות לאומי או שירות אזרחי בישראל של שנתיים ו-27 שנים לאזרח ישראל שלא שירת כאמור. על פי התקנות החדשות, אמנם לא ניתן

⁴² חשוב לזכור כי נתונים אלו אינם כוללים נשק המוחזק על ידי חיילים ושוטרים, וכי לצד הנשקים המוחזקים באופן חוקי קיימת תופעה נרחבת של נשקים לא חוקיים המוחזקים בעיקר בחברה הערבית.

⁴³ ניצן פייביש ועדו אבגר, היבטים ברישוי כלי ירייה פרטי בישראל, 13 פברואר 2024, מרכז המחקר והמידע https://fs.knesset.gov.il/25/Committees/25_cs_mmm_4210464.pdf, עמ' 12.

⁴⁴ שם.

⁴⁵ האקדח על שולחן המטבח, לא נצור, נשק קל במרחב האזרחי, כמה כלים וכמה פיקוח?, ינואר 2017, עמ' 48.

⁴⁶ ראו <https://gfkt.org>.

⁴⁷ שם, עמ' 22.

⁴⁸ שם, עמ' 24.

⁴⁹ תקנות כלי היריה (תנאי סף ותבחינים לקבלת רישיון פרטי לכלי ירייה והוראות נוספות), התשפ"ד 2023.

⁵⁰ תקנה 2(א)(1).

לקבל רישיון לפני גיל 21, אולם מי שלא השלים שירות צבאי סדיר או שירות לאומי או אזרחי של שנתיים לא צריך עוד להמתין עד לגיל 27, ויכול לקבל רישיון כבר לאחר השלמת שנתיים שירות סדיר. עבור נשים קוצרה התקופה כך שהן תהיינה זכאיות לשאת נשק לאחר השלמת שנה אחת של שירות סדיר או שנת שירות לאומי או אזרחי.⁵¹

ב) רוב התבחינים הורחבו באופן משמעותי. למשל, בתבחין של שירות במשטרת ישראל, נוספו למתנדבים פעילים מי שהתנדב בעבר במשטרת ישראל במשך 15 שנים.⁵² כמו כן, לתבחין שהתייחס ללוחם רובאי 07, אשר אומץ כבר בתקופת כהונתו של ארדן כשר לביטחון פנים, נוסף תבחין מרחיב מאוד עבור כל לוחם בתנאי שלא חלפו מעל 20 שנים ממועד שחרורו משירות סדיר או שירות מילואים או מהמועד האחרון בו החזיק כלי ירייה ברישיון:

”(ג) משרתי כוחות הביטחון ובוגרי כוחות הביטחון בעלי הכשרה של רובאי 07 ומעלה;

(ד) בוגר צבא ההגנה לישראל המחזיק בתעודת לוחם כקבוע בהוראות צבא ההגנה לישראל; לא יינתן רישיון פרטי לפי התבחין שבפרט זה, למי שאינו מחזיק ברישיון בעת הגשת הבקשה, אם חלפו למעלה מ-20 שנים ממועד שחרורו של מבקש הרישיון משירות סדיר או משירות מילואים פעיל בצבא ההגנה לישראל או מיום שהפסיק להחזיק כלי ירייה ברישיון;”⁵³

ג) התקנות החדשות מעבירות היבטים מהשליטה בהליך הרישוי מאגף הרישוי למשטרה. כך, תקנה 2(ב) קובעת כי ”לא יינתנו רישיון פרטי או תעודת הרשאה אלא אם כן קצין משטרה כמשמעותו בסעיף 11 (2) לחוק קבע כי אין מניעה למתן הרישיון או תעודת ההרשאה מטעמים של שלום הציבור וביטחונו כאמור באותו סעיף.” זאת, בשונה מההוראות הקודמות, לפיהן למשטרה היתה סמכות להמליץ על מניעת מתן רישיון בלבד.

2.2 אופן ביצוע התקנות

התקנת התקנות מהווה חלק מקמפיין ציבורי רחב, בהובלת השר בן-גביר הקורא ברשתות החברתיות לציבור היהודי להתחמש. האתר של המשרד לביטחון לאומי הפך לבמה מרכזית של קמפיין זה עם מסרים המעודדים הגשת בקשה לרישיון נשק (“תתחדשו! תבחינים חדשים לנשיאת כלי ירייה פרטי”).⁵⁴

השילוב בין חששות הציבור לאחר אירועי השבעה באוקטובר לבין מדיניות המשרד לביטחון לאומי מובילים לעלייה משמעותית בהיקף כלי הנשק במרחב הציבורי ובמיוחד להרחבה ניכרת במספר רישיונות האקדח המחולקים. על פי הנתונים שפרסמו על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בסוף שנת 2023 היו כ-216,000 בעלי רישיונות לנשק פרטי, לעומת 155,000 בסוף שנת 2022.⁵⁵ התרשים הבא שפורסם על ידי מרכז המחקר והמידע ממחיש את העלייה:

⁵¹ תקנה 4.

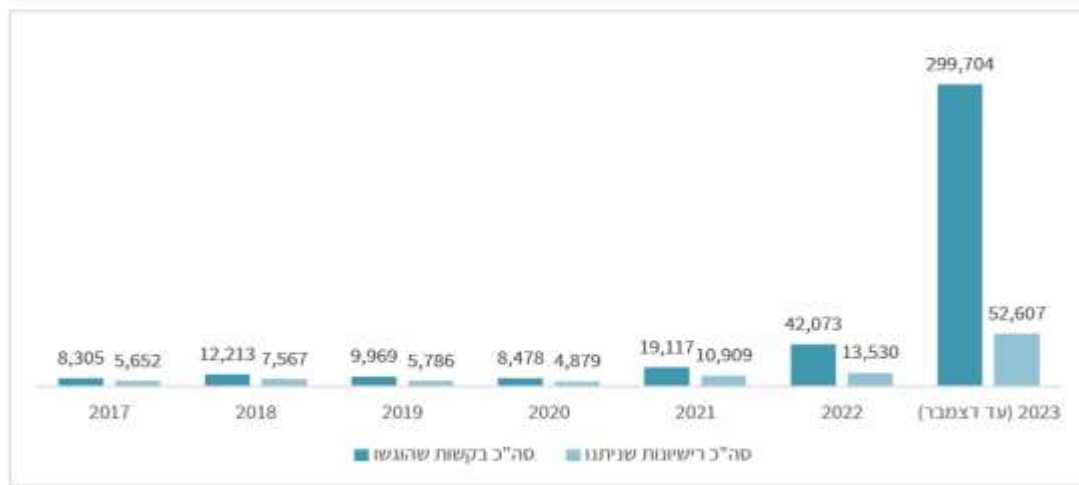
⁵² פרט (11) בתוספת לתקנות.

⁵³ פרט (10) בתוספת לתקנות.

⁵⁴ https://www.gov.il/he/departments/news/firearm_licensing_criteria_2010

⁵⁵ ניצן פייביש ועדו אבגר, היבטים ברישוי כלי ירייה פרטי בישראל, 13 פברואר 2024, מרכז המחקר והמידע https://fs.knesset.gov.il/25/Committees/25_cs_mmm_4210464.pdf, עמ' 12.

תרשים 2: בקשות ואישורי בקשות לרישוי כלי ירייה פרטיים, 2017-2023
 (עד דצמבר 2023)⁵⁶

ניצן פייביש ועדו אבגר, היבטים ברישוי כלי ירייה פרטי בישראל, 13 פברואר 2024, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עמ' 12.

כמו כן, על פי דיווח בעיתון כלכליסט, החל מחודש נובמבר 2023 סיפק אגף כלי ירייה כ-1700 היתרים מותנים לכלי נשק בכל יום, לעומת 94 אישורים מותנים בממוצע שסופקו בנובמבר 2022 ו-42 אישורים מותנים בממוצע ביום בשנת 2021.⁵⁶

חלוקת הנשק גררה ליקויים קשים במינהל התקין ומתן היתרים שלא כדין. המשרד לביטחון לאומי התיר לבנות, המשרתות בשירות לאומי, להעניק רישיון נשק. רק בעקבות חוות דעת של משרד המשפטים בוטל היתר זה שניתן לבנות השירות הלאומי.⁵⁷ כמו כן, אנשי לשכתו של בן גביר, אשר עובדים במשרת אמון, עבדו בלשכת השר כפקידי רישוי זמניים וחילקו היתרי נשק, ככל הנראה תוך העדפת מקורבים. כתוצאה מכך, בשני מכתבים ששלחו ליועצת המשפטית לממשלה, קראו חברי הוועדה לביקורת המדינה וח"כ גלעד קריב לפתוח בחקירה פלילית של ההליך המזורז להענקת רישיונות נשק במשרד לביטחון לאומי ולבטל את הרישיונות שהונפקו שלא כדין. גם במקרה זה, כמו במקרה של בנות השירות הלאומי, עובדים חסרי הכשרה מספקת שימשו כפקידי אגף רישוי. אף עולה חשש כבד כי ניתנו אישורים גם למי שאינם עומדים בקריטריונים.⁵⁸

בדיון בוועדה לביקורת המדינה הסביר ישראל אבישר, מנהל האגף לרישוי כלי ירייה, כי כחלק מהיערכות חירום ייעודית של האגף, במטרה לתת מענה להיקפי הבקשות, בוצע תגבור של מערכות האגף בעובדים חדשים. עובדים אלו קיבלו הסמכה "מצומצמת", של יום אחד בלבד, ולאחר מכן חניכה של מערכות מידע. בימים כתיקונם תפקיד חשוב כל כך מצריך הכשרה בת חודש.⁵⁹ כמו כן, אבישר ציין כי בשל הנחיית פיקוד העורף לא לקבל קהל,

⁵⁶ עמיר קורץ, מתחילת המלחמה: מספר הבקשות לרישיון נשק - פי 5 מבכל שנה אחרת, כלכליסט 15.11.2023.
⁵⁷ "מעל 300 אלף בקשות לנשק - עומס כבד על האגף לרישוי כלי ירייה" חדשות הכנסת (27.12.23) (להלן: "חדשות הכנסת, נ")
<https://main.knesset.gov.il/news/pressreleases/pages/press27.12.23a.aspx>.
⁵⁸ אפרת אביבי "פנייה ליועמ"שית: עולה חשש כבד כי ניתנו אישורי נשק גם למי שלא עומדים בקריטריונים" שקוף (6.12.23),
<https://shakuf.co.il/46290>.
⁵⁹ אפרת אביבי "השלכות של אנשים לא כשירים שנותנים נשק לאנשים לא כשירים ישפיעו על כל המדינה" שקוף (30.11.23).

החליטו במשרד לא לבצע ראיונות פרונטליים למועמדים לקבלת רישיון לכלי נשק, אלא ראיונות טלפוניים בלבד.⁶⁰

ימים אחדים לאחר הדיון סיים ישראל אבישר את תפקידו, ואין זה ברור אם החליט להתפטר או פוטר בהוראת השר.⁶¹ דיוני ההמשך בוועדה לביקורת המדינה, אשר ביקשה לברר אם היו כשלים באופן חלוקת היתרי הנשק לאחר השבעה באוקטובר, הגיעו למבוי סתום לאחר שהשר בן גביר אסר על אנשי משרדו להגיע לדיונים.⁶² לאחרונה, ביום 18.3.2024 התקיים בוועדה דיון שנסוב סביב כוונת יו"ר הוועדה להוציא צווי הבאה לבכירים במשרד לביטחון לאומי ובמשטרת ישראל, על מנת שאלו יתייצבו לדיונים ויענו על שאלות בנוגע למחדלים לכאורה בהליך חלוקת היתרי הנשק, אך רוב חברי הוועדה הצביעו נגד.⁶³

3. סיכום - הכשלים באסדרה הנוכחית והמלצות

הסקירה בנייר זה העלתה כשלים משמעותיים מבחינת ביטחון הציבור, שלטון החוק ודמוקרטיה, והמנהל התקין.

ראשית, כפי שהעירו ארגונים מהחברה האזרחית, תחום רישוי להחזקת כלי ירייה סובל **מהעדר שקיפות חמור**. לא רק שמידע בסיסי בנוגע לפעילות אגף הרישוי אינו מפורסם לציבור; גם החקיקה, התקנות והנהלים הינם מסורבלים וקשים להבנה, עם מונחים מבלבלים והגדרות משתנות למונחים.⁶⁴ מצב זה חוסם את האפשרות להבנה, ביקורת ודיון מצד החברה האזרחית, העיתונות והכנסת. סירובם של עובדי המשרד לביטחון לאומי להתייצב לדיונים בוועדה לביקורת המדינה פוגע עוד יותר ביכולות של הכנסת ושל הציבור לפקח בצורה אפקטיבית על אופן חלוקת רישיונות הנשק ולקיים דיון ציבורי מושכל על מדיניות המדינה ותפקודה בתחום זה.

שנית, דוחות מקצועיים בשנים קודמות, ובהם דוח מבקר המדינה, דוח ועדת רוני ודוחות של החברה האזרחית, מלמדים **על כשלים משמעותיים ביישום הכללים ובאכיפתם**. גורמים אלה הצביעו על כשלים בבדיקת מסוכנות מבקשי הרישיונות, ועל פגמים בפיקוח מצד האגף לרישוי כלי ירייה על כלי הנשק שנמצא בידי הציבור.⁶⁵ כשלים אלו וכשלים חמורים יותר התרחשו לאחר התקנת התקנות ואגב קמפיין "ישראל מתחמשת" של השר לביטחון לאומי. נדמה כי העקרון המנחה את המשרד לביטחון לאומי הוא מרוץ מהיר להתחמשות, על חשבון הליך מבוקר המנוהל על ידי עובדי ציבור שהוסמכו לכך.

⁶⁰ שם.

⁶¹ עמיר קורץ "מחדל אישור הנשק על ידי מקורבי בן גביר: ראש האגף לכלי ירייה עוזב את תפקידו" כלכליסט (04.12.2023).
⁶² הוועדה לענייני ביקורת המדינה "השר בן גביר שוב אסר על לנציגי משרדו והמשטרה להגיע לוועדה ומנע דיון על הטענות בהליך הנפקת אישורי נשק (הודעת הוועדה מיום 04.03.2024).

⁶³ הוועדה לענייני ביקורת המדינה "בכפוף לרביזיה: הליך הוצאת צווי ההבאה נכשל - רוב חברי הוועדה התנגדו להצעת היו"ר (הודעת הוועדה מיום 18.03.2024).

⁶⁴ למשל "יישוב ראוי" (יישוב שנמצא ראוי לקבל נשק ארגוני לצורך הגנה עליו ויש לו בעל רישיון מיוחד שמחליט מי המורשים שלו) ו-"יישוב זכאי" (יישוב שתושביו יהיו זכאים לקבל רישיון פרטי האקדח על שולחן המטבח, [לא נצור, נשק קל במרחב האזרחי, כמה כלים וכמה פיקוח?](#), ינואר 2017, עמ' 41-44.

⁶⁵ ראו ה"ש 25 ו-38 לעיל והאקדח על שולחן המטבח, [לא נצור, נשק קל במרחב האזרחי, כמה כלים וכמה פיקוח?](#), ינואר 2017, עמ' 11.

שלישית, קיימת פגיעה חמורה בשלטון החוק, הנובעת מקיומם של פערים בין הכללים המוצהרים לבין ביצועם בפועל. התנהלות השר לביטחון לאומי, האוסר על אנשי משרדו וקציני משטרה להגיע לדיונים של הוועדה לביקורת המדינה מחזקת ומקצינה קושי זה.

פגיעה נוספת בשלטון החוק היא תוצר של הימצאות נרחבת של נשק באוכלוסייה, העומדת במתח עם מחויבויותיה של המדינה תחת עקרון שלטון החוק, במובן זה שהמדינה - המוגבלת באמצעות החוק - היא זו שאוחזת בלגיטימציה הבלעדית להפעיל סמכויות כוחניות כלפי יחידים. אמנם, כוחה האלים של המדינה אינו שולל את הזכות הפרטית להגנה עצמית, אך הוא נועד לצמצם את הצורך להידרש לה באמצעות יצירת מערכת ממוסדת בעלת כשירות ולגיטימיות להפעיל כוח במצבים שהחוק מתיר. חלוקה נרחבת של כלי נשק לאזרחים מעלה את הסיכון הן לתאונות עקב שימוש לא מקצועי בנשק (בהעדר הכשרה מקצועית ורכישת מיומנות כפי שנעשה לאנשי כוחות הביטחון), והן לשימוש בלתי לגיטימי בנשק, במצבים בהם הפרט כושל בהערכת הסיכון או בחוקיות האיום, וכל שכן כאשר נעשה במכוון שימוש לא חוקי בנשק.

יתרה מכך, העברה גוברת של האחריות להגנה עצמית לאזרחים עצמם מבטאת נסיגה של המדינה ממחויבותה לשמור על שלומם של האזרחים. לכל הפחות, לנסיגה זו משקל אקספרסיבי - היא משדרת מסר של התפרקות המדינה מאחריות ושליחת אזרחים לגורלם. מסר מסוג זה משחזר את תחושת ההפקרה שחוותה בשבעה באוקטובר ביישובים שהותקפו על ידי מחבלים ונתרו להיאבק על גורלם מבלי שכוחות המדינה באו לעזרתם. זהו מסר אנטי-סולידרי, שמצטרף למגמת ההתפרקות של החברה ליחידים ולכיתות, ומצמצם עוד את תפקידה של המדינה בהגנה על זכויות ובמתן ביטוי לאתוס משותף של אחריות הדדית.

ההתפתחויות מאז אוקטובר 2023, שתוארו בפרק השני של נייר זה, מאפיינות ממשל פופוליסטי שאינו דמוקרטי. על פי הספרות המחקרית, מנהיגים פופוליסטים עוקפים בעלי מומחיות מקצועית וטכנית והליכים וערוצי פעולה רשמיים, כדי ליצור קשר ותקשורת בלתי אמצעיים בין הציבור לפוליטיקאים. מנהיגים אלה מתייחסים למשאבים ציבוריים כמשאבים פרטיים שלהם, שהם חופשיים לחלק לפי רצונם.⁶⁶ ניתן להבין את הפעילות של השר בן גביר ברשתות חברתיות, בה הוא מקדם הקמפיין ההתחמשות שלו ("מתחמשים"), לצד חלוקת רישיונות על ידי אנשי לשכתו של השר וביטול דה-פקטו של ביקורת פרלמנטרית על התנהלותו, כמשקפים גישה פרסונלית ועוינת למומחיות מקצועית ולאיוונים מוסדיים. המרוץ לשימוש תחת הרושם הקשה של השבעה באוקטובר 2023 עושה שימוש במשבר חברתי חמור, כדי להצדיק שינויי מדיניות רדיקליים ומואצים.⁶⁷ באמצעות שיטת ממשל זו המדינה לא רק מתנערת ממחויבותה להגן על האזרחים - היא בעצמה מאבדת מהיציבות, הצפיות והמקצועיות שלה, והופכת ממוסד לכלי לשימוש אישי של פוליטיקאים ללא אפשרות של פיקוח אפקטיבי על ידי הציבור או מנגנוני איוונים ובלמים מוסדיים.

לבסוף, הימצאות נרחבת של נשק באוכלוסייה יוצרת פגיעות נוספות, שאינן נובעות רק מן הסיכון, שיעשה בו שימוש שגוי או פסול. נוכחות של אנשים עם נשק במרחב הציבורי היא כשלעצמה תופעה מטילת פחד, גם אם לא נעשה שימוש בנשק. היא שוחקת את תחושת הביטחון הדרושה לחיים אזרחיים ככלל, ולמימוש זכויות

Bartha, A., Boda, Z., & Szikra, D. (2020). When Populist Leaders Govern: Conceptualising Populism in Policy Making. *Politics and Governance*, 8(3), 71-81.
שם.⁶⁷

דמוקרטיה - כמו הפגנה, מחאה והצבעה - בפרט.⁶⁸ היא מכניסה רכיב של אלימות פוטנציאלית לסביבות, שהן ניגודו המוחלט של רעיון האלימות, כמו בית הספר, הקמפוס האקדמי, המוזיאון, או גינת המשחקים. היא מחמירה במיוחד את תחושת המתח והדריכות עבור בנות ובני קבוצות מיעוט, החשופים ממילא לאלימות מדינתית מוגברת בהקשר הישראלי: ערבים, חרדים וצאצאי העולים מאתיופיה. חשש כבד במיוחד עולה עת החימוש האינטנסיבי של האוכלוסייה נעשה על רקע של משבר לאומי כבד ומלחמה ארוכה וקשה – אשר נותנים אותותיהם בעלייה במצבים של דיכאון, חרדה והתמודדות עם טראומה.

לאור הכשלים החמורים שתיארנו, אנו קוראים לאגף הרישוי במשרד לביטחון לאומי לתקן באופן מיידי את הליקויים שזוהו, לרבות הפסקת קיום ראיונות טלפוניים וקיום ראיונות בנוכחות מבקשי הרישיונות לפי מתכונת מעמיקה יותר מזו הקיימת. כמו כן, אנו קוראים לאגף לפעול בדחיפות להקמת מערך פיקוח על בעלי הרישיונות הפרטיים, פיקוח שיכלול ביטול של רישיונות, שניתנו שלא כדין.

חשיבות גדולה במיוחד אנו רואים בפעולה אקטיבית לאיסוף מידע ויצירת מאגר נתונים אשר יאפשר לעקוב אחר השפעת תפוצת הנשק על מגמות שליליות עליהן מצביעים מחקרים משווים כמו עלייה בשיעורי רצח והמתה משימוש בנשק, פגיעה בנשק חם, הסלמה של עימותים לכלל איומים בנשק ושימוש בנשק, פגיעה בביטחון של נשים וילדים במרחב הפרטי, התאבדות, גניבת נשקים וזליגה של נשקים לארגוני פשיעה. לבסוף, נדרשת אסדרה מחודשת של הרישוי לנשיאת נשק פרטי. אסדרה כזו תוכל להתבצע רק לאחר דיונים מעמיקים בכנסת בהשתתפות מומחים מתחומי המשפט, קרימינולוגיה, מדיניות ציבורית ועוד.

נייר עמדה זה נכתב על ידי :

ד"ר נטלי דודזון, אוניברסיטת תל אביב
פרופ' חגית לרנאו, אוניברסיטת חיפה

תרמו הערות :

ד"ר אורי אהרונסון, אוניברסיטת בר-אילן
פרופ' ברק מדינה, האוניברסיטה העברית
ד"ר יאיר שגיא, אוניברסיטת חיפה
פרופ' צבי טריגר, המכללה למנהל
ד"ר יעל רימר-כהן, האוניברסיטה העברית

Joseph Blocher & Reva B. Siegel, *When Guns Threaten the Public Sphere: a New Account of Public Safety*⁶⁸ Regulation under Heller, 116 NW. U. L. Rev. 139 (2021).